Ajalooliste ja arheoloogiliste mälestusmärkide avastamisest ja hooldamisest

Nagu kõikjal meie suurel kodumaal, ii toimub ka me e lähimas ümbruses hoogne ülesehitustöö. Kerkivad uued linnad, asulad, vabr kud; avatakse uusi kaevandusi, ehitatakse teid, sildu; sood ja rabad muutuvad kultuurmaadeks.

Kõige selle ümberkujundam stöö juures satutakse tihti vanadele, muinasaegsetele eluasemetele, vanadele lahingupaikadele ja muistsetele kalmistutele. Töötaja labidas toob päevavalgele aastasadu maapõues olnud ehteid, tööriistu, relvi jne. Olles mitte küllalt teadlik selliste esemete ajalooliseet väärtusest, ei pöörata tööhoos neile suuremat tähelepanu ja avastatud esemed kantakse laiali ning jäävad kuhugi koikambri lihtsalt vedelema; leiupaik aga satub mõne ehituse või rajatava tee alla. Kõik ununeb ja teadlastele jääbki avastamata ning uurimata paik, mis võiks palju jutustada meie esivanemate tööst, võitlusest, kultuurist.

Näitena võiks tuua hiljutise juhtumi Aseri lähedal, kus kraavikaevamisel avastati vana matusepaik, leiti vanu relvi ja ehteid. Selle leiupaiga saatus ähvardas kujuneda selliseks, nagu eelpool jutustasin, sest paljud leitud esemed kanti laialt. Olukorra päästis siin teadlik tööline, ajaloolise Karl Reebert, kes, taibates leiu ajaloolist tähtsust, tõi mõned esemed Rakvere Koduloomuuseumi. Muuseumi poolt saadeti esemed vivitamatult edasi Tartu Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajalooinstituuti, kus leiud tunnistati haruldasteks, 11. sajandisse kuuluvaks. Ajalooinstituudi poolt komandeeriti asjatundjad kohale, kes nüüd juba korraldavad leukoha uurimist ja kaitset.

Uut ehitades lammutatakse sageli vanu hooneid ja varemeid. Paljud neist vanadest ehitustest, näiteks mõisahooned, on sageli ajalooliste sündmuste paigaks, kus toimus üks või teine, meie rahva elus tähtis ajalooline sündmus. Samuti on paljud varemeteks muutunud hooned kauniistatud kunstipäraste ilustustega. Need hooned on enamikus küll kunagi muinsuskaitse alla võetud, kuid sageli ei olda sellest küllalt teadlikud või ei hoolita sellest. Hoone lammutatakse ja kaob mälestusmärk, meie rahva mineviku tunnistaja.

Senisest põhjalikumat uurimist vajavad meie töörahva revolutsioonilise liikumisega seoses olevad kohad ja hooned. Töötava rahva võitlus mõisnike ja tsaarivalitsuse vastu kajastub meie kirjanduses ja kunstis, samuti rahvasuu läbi edasiantud mälestustes, kuid sündmuste paigad ise on tähistamata. Matkaja, kes õpib tundma oma kodumaad, läheb sageli mööda mõnest asulast, aimamata, et revolutsiooni koidikul toimusid siin sündmused, mis olid üheks lüliks pikas võitlusteahelikus töötava rahva vabastamiseks rõhujaist.

Kui saksa keisririigi sõjaväed 1918. a. veebruaris tungisid Eestisse, siis toimusid siin ja seal võitlused anastajatega. Kiltsi jaama juures näiteks lasksid kolm noort punakaartlast saksa sõjaväerongroobastelt välja. Reetutite poolt väljaantuna lasti need noormehed sakslaste poolt raudtee ääres maha. Kes aga teab näidata nüüd veel seda paika, kus need noored patrioodid surid oma vahipostil. Selliseid näiteid võib tuua väga palju.

Suure Isamaasõja lahingupaigad vajavad samuti tähistamist.

Kaitset ja uurimist vajavad ka meie muinaskangelase — Kalevipoja nimega seoses olevad paigad, milliseid leidub meie ümbruses väga palju.

Kõike seda tööd oleks, raske läbi viia isikutel ja asutustel, kelle peale on valitsuse poolt pandud uurimistöö, kui selleks ei aita kaasa laialdased rahvahulgad.

Rakvere Koduloomuuseum pöördub kõigi töötajate poole, kes oma tööalal puutuvad kokku eelpooljutustatud mälestusesemete või -paikadega: palume teatada Rakvere Koduloomuseumile kõigist leidudest ja avastustest, millele sattute oma töö juures või mihlistest kuulete kaaskodanikelt.

Muuseumi aadress on: Rakvere Koduloomuseum, Tallinna tn. 3, telefon 506 Rakvere.

A. RÜNK,
muuseumi direktor.